

**Alain
de Botton**

**Malcolm
Gladwell**

**Urmează
cele mai
bune zile
ale omenirii?**

VS

Într-o lume tehnologizată, aflată în plin proces de globalizare, se îndreaptă oare omenirea către o epocă glorioasă – sau noțiunea de progres e, mai degrabă, doar o iluzie a Occidentului?

THE OBSERVER

**Steven
Pinker**

**Matt
Ridley**

Urmează cele mai bune zile ale omenirii?

Rudyard Griffiths: Bună seara, doamnelor și domnilor! Numele meu este Rudyard Griffiths și sunt președintele Dezbaterilor Munk. Vă asigur că oportunitatea de a fi moderatorul confruntării din această seară mă bucură enorm și mă onorează în cel mai înalt grad.

Aș dori să încep prin a saluta publicul de televiziune din America de Nord care acordă atenție dezbaterii noastre, vizionând CPAC, canalul de politici publice al Canadei, ori omologul său din Statele Unite, C-SPAN. Salutări călduroase, de asemenea, celor care ne urmăresc online chiar acum pe www.munkdebates.com. Ne bucurăm să vă avem alături, fie și virtual, la evenimentul de astăzi. Nu în cele din urmă, vă salut pe voi, cei peste 3 000 de spectatori care ați venit la Roy Thomson Hall pentru o nouă dezbateră Munk, la doar câteva săptămâni după aprinsele confruntări electorale federale canadiene. Este extraordinar să avem un public atât de numeros în seara aceasta! Vă mulțumim!

Astăzi, ne vom abate puțin de la temele noastre clasice. Nu vom vorbi strict despre probleme geopolitice sau culturale.

În schimb, vom medita mai mult, vom gândi la o scară mai mare. În seara aceasta vom reflecta asupra naturii societății noastre, a convingerilor ei cele mai profunde – totul, în contextul întrebării pe care v-am adresat-o: „Progresează oare omenirea? Viitorul nostru va fi unul luminos?”

Pentru a reflecta asupra acestei mari întrebări, continuând o dezbatere dezlănțuită în societatea noastră, în civilizația noastră, de peste două secole, am invitat la Toronto patru personalități de marcă – oameni din rândul celor mai ascuțite minți din lume, cei mai străluciți gânditori din domeniile lor.

Dar, înainte de a ajunge la prezentarea oaspeților, țin să subliniez că niciuna dintre debateri nu ar fi posibilă fără generozitatea, sprijinul și viziunea gazdelor noastre din această seară. Să îi aplaudăm împreună pe Peter și Melanie Munk, precum și pe membrii Fundației Aurea – o merită cu prisosință. Vă mulțumim din suflet!

Iar acum, să-i poftim pe scenă pe invitații noștri de astăzi și să începem dezbaterea pe marginea temei enunțate: „Urmează cele mai bune zile ale omenirii?” Vă rog să-l întâmpinați cum se cuvine pe cel care va face parte din echipa „Pro“, pionierul în științe cognitive originar din Montréal, scriitorul și cercetătorul de renume mondial Steven Pinker.

Coechipierul lui Steven este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie. E un jurnalist reputat, colaborator al ziarului *Times* din Londra, precum și autorul mai multor cărți devenite bestselleruri internaționale, care îmbină idei scilicitoare despre evoluție și ideologie, despre istorie și știință. Desigur, îl cunoașteți cu toții pe Matt Ridley. Bun venit alături de noi, Matt!

Ei bine, o echipă strălucită de invitați merită oponenți pe măsură. Vă rog să îl întâmpinați cu aplauzele voastre pe

renumitul scriitor stabilit în Marea Britanie, om de radio și gânditor, unul dintre filozofii de vârf ai generației sale, Alain de Botton.

Partenerul de dezbateri al lui Alain va fi un foarte apreciat editorialist, pe care îl citim cu mult interes în *New Yorker*. Sunt convins că ați parcurs de asemenea volumele sale – din câte știu, au fost tipărite în peste zece milioane de exemplare. Doamnelor și domnilor, de îndată va urca pe scenă canadianul Malcolm Gladwell!

Iar acum, să verificăm rapid dacă avem la îndemână toate lucrurile necesare confruntării. În primul rând, adorabilul nostru cronometru, extrem de util pentru ca invitații noștri să rămână agili și să aibă o dezbatere echitabilă. Pe aceia dintre dumneavoastră care se află pentru prima dată la Dezbaterile Munk îi rog ca, atunci când văd că acest cronometru ajunge la zero, să mi se alătore cu aplauzele lor, fapt ce îi va atenționa pe vorbitori că timpul alocat fiecăruia s-a scurs.

În continuare, aș vrea să trec în revistă rezultatele sondajului din debutul evenimentului nostru. Voi, cei 3 000 de spectatori prezenți în această sală, ați fost rugați să votați *pro* sau *contra* la întrebarea zilei: „Urmează cele mai bune zile ale omenirii?” Rezultatele mi se par interesante: 71% dintre voi au răspuns afirmativ, în vreme ce 29% s-au arătat pesimiști. Așadar, pentru grupul reprezentat de audiență, paharul este plin în proporție de peste două treimi.

Dar, după cum bine știți, opiniile sunt adeseori fluide. Prin urmare, v-am întrebat mai apoi: „În funcție de ceea ce auziți în seara aceasta, sunteți dispuși să vă schimbați votul după următoarea oră și jumătate?” Ei bine, 90% dintre voi – da, e un procent considerabil! – s-au arătat deschiși la schimbare. Doar 10% au rămas neclintiți pe

poziții. Asta mă îndreptățește să cred că vom avea parte de o dezbatere așteptată cu viu interes. Cu siguranță, va fi una aprinsă! Responsabilitatea le revine ilustrațiilor noștri invitați, cărora le voi da imediat cuvântul.

Acestea fiind spuse, declar deschisă dezbateră serii. Microfonul va merge mai întâi la echipa „Pro“, conform obiceiului. Stimate Steven Pinker, cele opt minute care îți sunt alocate încep chiar acum!

Steven Pinker: Dragii mei canadieni, dragi cetățeni ai lumii, am de gând să vă conving că zilele de aur ale omenirii se întrevăd cu adevărat la orizont! Da, am spus „să vă conving“ – exact asta intenționez!

Adepii declinismului vorbesc despre o credință în plină evoluție, însă aici nimic nu are de-a face cu vreo credință. Modul în care înțelegem condiția umană nu trebuie să fie întemeiat pe mitul căderii din Eden sau pe cel al ridicării spre Utopie, nici pe genele care determină temperamente solare sau ursuze, nici pe diminețile când ne trezim cu fața la cearșaf.

Și nu trebuie să fie bazat nici pe știrile din presă. Jurnaliștii scriu despre avioane care se prăbușesc, nu despre avioane care decolează. Atât timp cât lucrurile rele nu dispar cu totul de pe Pământ, vor rămâne întotdeauna suficiente pentru a umple paginile ziarelor. Iar oamenii vor fi înclinați să creadă, așa cum fac de veacuri, că lumea întregă se prăbușește.

Singura modalitate de a înțelege soarta lumii este prin apelul la fapte și la cifre, luând în considerare incidența aspectelor pozitive și a celor negative în decursul timpului – nu doar în ținuturi fermecătoare precum Canada, ci în întreaga lume –, pentru a vedea în ce direcție se îndreaptă lucrurile și a identifica forțele care le pun în

mişcare. Permiteți-mi să exemplific enumerând doar zece dintre lucrurile bune din prezent.

Mai întâi, viața însăși. Acum un secol și jumătate, speranța de viață a oamenilor era de 30 de ani. Astăzi, a ajuns la 70 – și nu dă semne de scădere, ba chiar dimpotrivă.

În al doilea rând, sănătatea. Căutați variola și pesta bovină pe Wikipedia. Definițiile sunt la timpul trecut – de pildă, „variola *a fost* o boală“ –, ceea ce indică faptul că două dintre cele mai mari pericole pentru existența umană au fost eradicate definitiv. Același lucru va fi adevărat în curând pentru poliomielită și viermele de Guinea, iar în prezent deja decimăm o mulțime de paraziți și avem rezultate tot mai bune în lupta cu malaria, rujeola, rubeola, sifilisul.

În al treilea rând, prosperitatea. Acum două secole, 85% din populația lumii trăia în sărăcie extremă. În ziua de azi, procentul este mai mic de zece. Și, conform prognozei Organizației Națiunilor Unite, cifra ar putea ajunge la zero până în 2030. Pe oricare continent, oamenii lucrează mai puține ore și își pot permite mai multe alimente, haine, sisteme de iluminat, călătorii, apeluri telefonice, informații și... bere.

În al patrulea rând, pacea în lume. Cea mai distructivă activitate umană, războiul dintre națiunile puternice, este de-acum desuetă. Țările dezvoltate nu au mai purtat lupte majore de 70 de ani; marile puteri, de 60. Ce-i drept, războaiele civile nu au dispărut, dar sunt mai puțin distructive decât cele interstatale, iar numărul lor a scăzut. Insigna de pe reverul meu e un suvenir dintr-o călătorie pe care am făcut-o la începutul acestei săptămâni în Columbia, unde tocmai se încheie ultima conflagrație din emisfera vestică.

La nivel global, rata anuală a deceselor pricinuite de războaie a scăzut: de la 300 din 100 000 de oameni în timpul celui de Al Doilea Război Mondial la 22 în anii '50, la 9 în anii 1970, la 5 în anii '80, la 1,5 în anii '90 și la 0,2 în anii 2000. Până și terifiantul război civil din Siria a adus cifrele înapoi doar până la nivelul la care erau în 2000.

La punctul al cincilea mă refer la siguranță. Ratele criminalității violente scad, în numeroase locuri, într-un ritm extrem de rapid. Cei mai competenți criminaliști ai lumii au calculat că, în următorii 30 de ani, procentul omuciderilor la nivel global se va înjumătăți.

În al șaselea rând, libertatea. În pofida privațiunilor din anumite țări, indicele care măsoară democrația nu a mai fost niciodată așa de ridicat pe plan mondial. Mai mult de 60% din populația lumii trăiește astăzi în societăți deschise – este cel mai mare procent din toate timpurile.

La punctul al șaptelea, nivelul cunoștințelor. În anul 1820, numai 17% dintre cetățeni aveau o educație de bază. În zilele noastre, s-a ajuns la 82%, iar procentul se îndreaptă rapid către 100.

În al optulea rând, drepturile omului. Campaniile desfășurate la nivel mondial au vizat exploatarea copiilor prin muncă, pedeapsa capitală, traficul de carne vie, violența împotriva femeilor, mutilarea genitală a femeilor și incriminarea homosexualității. Fiecare dintre acestea a fost deschizătoare de drumuri. Iar dacă ne ghidăm după cele petrecute în istorie, astfel de obiceiuri barbare vor dispărea, așa cum s-a întâmplat cu sacrificiile omenești în numele religiei, canibalismul, infanticidul, sclavia, arderea pe rug sub acuzația de erezie, execuțiile prin tortură, munca silnică, duelurile, haremurile, eunucii, spectacolele cu

ciudați¹, legarea picioarelor² sau, până spre zilele noastre, nebunescul obicei al huliganilor din hochei³.

În al nouălea rând, egalitatea sexelor. Datele globale arată că femeile de astăzi sunt mai bine educate, se căsătoresc mai târziu, câștigă mai mult și ocupă adesea poziții care le conferă putere și influență.

Iată-ne ajunși la ultimul aspect: inteligența. În toate țările, IQ-ul populației crește cu trei puncte în fiecare deceniu.

Mergând mai departe, care ar putea fi răspunsul pesimistului la toate aceste vești deprimant de bune pentru el? „Aveți puținică răbdare. Dintr-un moment într-altul, o nouă catastrofă va opri acest progres sau îl va împinge în sens invers.“ Dar, cu potențiala excepție a războiului, niciunul dintre indicatorii enumerați nu e supus, așa cum se întâmplă la Bursă, la bule speculative haotice și crize economice. Fiecare este gradual și cumulativ. Iar la nivel colectiv, se formează și se sprijină unul pe altul. O lume mai bogată își poate permite să păstreze mediul înconjurător mai curat, să-i țină sub control pe infractori, să-și învețe carte cetățenii și să-i vindece de boli. O lume mai educată și influențată mai mult de către femei va tolera mai puțin autocrația și nu va mai fi așa de înclinată să înceapă războaie prostești. Progresele tehnologice care au determinat acest avans vor continua într-un ritm accelerat. Legea lui

1 În original, *freak show* – spectacole de circ în care apăreau persoane cu anomalii fizice rare, curioase. (N. trad.)

2 În original, *foot binding* – obicei chinezesc străvechi prin care degetele de la picioarele fetițelor, în afară de cele mari, erau rupte și legate sub tălpi. (N. trad.)

3 În original, *goon in hockey* – un jucător de hochei desemnat să blocheze echipa adversă, făcând un joc murdar, extrem de agresiv. (N. trad.)

Moore⁴ rămâne valabilă, iar genomica, neuroștiințele, inteligența artificială și politicile bazate pe dovezi de netăgăduit sunt în plină ascensiune.

Dar ce părere aveți despre distopiile de tip SF? Multe dintre ele, cum ar fi revoluția cyborgilor ori acapararea lumii de către nanoboți, sunt cu totul fanteziste și vor lua calea erorii Y2K⁵ și a altor prostii tehnopanicarde.

Grave ar putea fi alte două amenințări, dar și pentru ele se pot găsi soluții viabile. În ciuda profețiilor legate de un al treilea război mondial termonuclear și de terorismul nuclear în stil hollywoodian, amintiți-vă că nicio armă de acest tip nu a mai fost folosită după Nagasaki. Războiul Rece s-a încheiat. De asemenea, 16 state au renunțat la programele lor privind înarmarea nucleară, iar din acest an li s-a alăturat chiar și Iranul. Numărul de arme nucleare a scăzut cu peste 80%. Și un acord global, încheiat în 2010, a blocat accesul la rachete nucleare și la materiale fisionabile. Mai mult, lumea nu poate decât să-și extindă tendința din acești 70 de ani în următoarele câteva decenii, întrucât un program pentru eliminarea treptată a tuturor armelor nucleare a fost aprobat, în principiu, de către liderii mondiali importanți, inclusiv de către cei din Rusia și din Statele Unite ale Americii.

Cealaltă amenințare e reprezentată de schimbarea climatică. Aceasta ar putea fi cea mai dificilă problemă a

4 Legea descrie o tendință pe termen lung în istoria mașinilor de calcul: numărul de tranzistori care pot fi plasați pe un circuit integrat se dublează la fiecare doi ani. (*N. red.*)

5 În original, *Y2K bug*, cunoscut și ca virusul informatic al anului 2000 sau ca eroarea mileniului, a stârnit panică în 1999, când s-a spus că această problemă de programare a computerelor va avea loc la trecerea dintre ani, în noaptea de 31 decembrie 1999/1 ianuarie 2000. (*N. trad.*)

umanității, dar economiștii sunt de părere că se poate rezolva. O taxă globală pe emisiile de carbon ar încuraja miliarde de oameni să facă economii, să inoveze și să treacă la surse de energie nepoluante. Totodată, progresul cercetării și dezvoltării energiei regenerabile, a energiei nucleare de a patra generație și captarea carbonului ar reduce substanțial costurile. Oare va ignora omenirea, aflată în pragul sinuciderii, aceste soluții? Ei bine, iată trei titluri din revista *Time* – toate, numai din ultima lună: „China arată că tratează cu maximă seriozitate schimbările climatice“; „Walmart, McDonald’s și alte 79 de mari companii se angajează să lupte împotriva încălzirii globale“; și „Refuzul americanilor de a admite problema încălzirii globale a atins o scădere-record“.

Desigur, o lume mai bună nu este o lume perfectă. Ca un susținător vehement al ideii naturii omeneste, sunt de părere că în copacul fragil și contorsionat al umanității nu poate crește ceva perfect. Pentru a o parafraza pe cunoscuta cântăreață canadiană Joni Mitchell⁶, așa spune: „Nu suntem praf de stele, nu suntem de aur și cu siguranță nu ne vom întoarce în Paradis.“ În viitor – cu toate că eu îl văd ca pe unul măreț –, cred că vom avea inclusiv boală și sărăcie; vom avea terorism și opresiune, războaie și crime violente. Însă aceste flageluri vor fi considerabil mai puține, ceea ce înseamnă că miliarde de oameni vor trăi mai bine decât în prezent. Asta, vă reamintesc, este ideea-fanion a dezbaterii din această seară. Mulțumesc!

Rudyard Griffiths: Doamnelor și domnilor, vă voi reține atenția doar două secunde. Steven, ne-ai oferit un început impresionant al dezbaterii din seara aceasta. Acum este

6 Steven Pinker face referire la versurile melodiei „Woodstock“, lansată în 1970 pe albumul *Ladies of the Canyon*. (N. red.)

rândul echipei adverse. Stimate Alain de Botton, declarația de deschidere, te rog.

Alain de Botton: Mulțumesc foarte mult. Dacă am fi optimiști, cum sunt iluștrii noștri prieteni din echipa adversă, ar trebui să detaliem și să distilăm temele abordate de Steven. Aș dori să ne concentrăm asupra a patru mari zone în care optimiștii consideră că vom înregistra cele mai importante progrese.

În primul rând, ei cred în biruința cunoașterii în fața ignoranței. Un mare flagel în vremurile noastre, ignoranța va fi eradicată grație luminii oferite de rațiune. Iată marea speranță a optimiștilor. De asemenea, ei sunt de părere că relele crunte provocate de sărăcia care ne-a însoțit extrem de multă vreme vor fi date deoparte ca urmare a dezvoltării economiei mondiale.

Al treilea aspect adus în discuție se referă la război. Conflagrațiile vor fi înlăturate de domnia legii și de creșterea monopolizării puterii de către statele dispuse să respecte reglementările internaționale. Și, în sfârșit, ei apreciază că bolile vor fi eradicate prin minunatul „instrument“ numit medicină.

Așadar, cu aceste patru probleme – ignoranța, sărăcia, războiul și boala – ținute sub control, vom ajunge să trăim pe un soi de insulă paradizică, pe care, susțin prietenii noștri optimiști, deja o putem întrezări la orizont.

Am o singură obiecție majoră – iar aici discursul meu va avea o tentă autobiografică. Sunt elvețian și am petrecut destul de mult timp în țara natală. Fapt este că, într-adevăr, Elveția a rezolvat toate aceste probleme. Are un sistem educațional fantastic. Salariul mediu a depășit echivalentul a 50 000 de dolari pe an. În țară este pace de multe veacuri, încă de la Tratatul de la Westfalia din 1648. Despre starea spitalelor se poate vorbi de asemenea